az eszmei forgatagnak, a különböző irányzatok közötti vitáknak a résztvevői nem tévesztették szem elől a lét hierarchiájának csúcsát, Istent, aki felé nem szűntek meg hálával fordulni, s Akinek bizonyára minden áldott nap megköszönték a vitára serkentő észt, a sok-sok eszme között áttündöklő egyetlen Értelmet.

Vajon a 20–21. század „német filozófusainak" valóban csupán annyi hozzáfűzni valójuk volna a 13–14. század szerzeteseinek és világi tudósainak intellektuális és spirituális katedrálisához, hogy kétségbe vonják az ember legmagasabb céljának még a létét is? Az olvasó a könyvet letéve őszinte vágyat érez arra, hogy inkább magát Eckhartot olvassa. De ebben Kurt Flaschnak igen kevés érdeme van.

Murányi Tibor

Ernst Jünger
A HARC MINT BENSŐ ÉLMÉNY
194 oldal (Pécs, 2017, Varázsló Macska Kiadó)

Ernst Jünger a 20. század legutolsó nagy alakjainak egyike volt, akik még meg tudtak valósítani valamit abból, amit úgy nevezhetünk, hogy heroikus stílus. A „stílus" kifejezés nem is igazán szerencsés, mivel jóval többről van szó puszta életmódnál, életvezetési metódusnál. Az igazán kiemelkedő férfiak mindig életük és benső egzisztenciájuk teljességét tették fel egy-egy célra; így vetették magukat habozás nélkül az események forgatagába, amennyiben a sors úgy hozta. Egy bizonyos pontig ők is alávetettjei voltak a sorsnak, azonban a sors soha nem tudta őket, mint vak determinizmus, irányítani, hanem merész tettrekészségükkel maguk voltak a sors alakítói. Saját sorsuké és kortársaiké (sorstársaiké) egyaránt. A 20. századnak a világot sarkaiból kifordító történései bőven szolgáltattak alkalmat arra, hogy a történelem vége előtti nagy fellángolások tüzében, melyek során a még meglévő hagyományos maradványokat védelmező erők és a modernitás hatalmai csaptak össze, megmérettessék magukat a heroicitás utolsó képviselői. Ernst Jünger életútja határozott párhuzamot mutat egy ilyen *éthosszal*.

Olyan korban látta meg a napvilágot, amely egészen más volt, mint a mai, s ez a legkevesebb, ami összehasonlításképpen mondható. Jünger még megélte a császárkort, a monarchiát, a feudális világ végét, amely ellen a „felvilágosodás" démoni erői már mozgósították minden energiájukat egy végső leszámolásra. Mégis: annak a kornak a szülötte abban az adományban részesülhetett, hogy egy szellemi fénnyel még valamennyire áthatott valóságot élhetett meg. Létezett Istenbe vetett hit, önfeláldozás, valamint olyan célok, eszmények, amelyek meghaladták a materiális, anyagi szféra sekélyes horizontját. A világfelforgató forradalmak, világháborúk kora volt ez, amelyek azért voltak annyira pusztítók, mert egy világ süllyedt el bennük. Jünger ezek mozgató erőiről beszél úgy, hogy közben soha nem politizál; az események mögött mindig azok mozgatórugóit, erőit ragadja meg.

Az íróként, cenzorként, botanikusként, rovargyűjtőként egyaránt ismert német szerzőnek nehéz lenne egyetlen könyvét kiemelni mint főművet, de az *Acélzivatarban* kétségkívül az egyik legfontosabb munkája. E pár évvel ezelőtt magyar kiadásban is megjelent mű egy szenvtelen stílusban megírt hadinapló, amelyet ugyanakkor nem lehet egyetlen irodalmi műfajba se beleerőltetni. Követi az eseményeket, de lényege nem a kronológiában rejlik; vannak elbeszélésszerű elemei, mégsem regény. Nincsenek párbeszédei – legfeljebb néhány felkiáltás –, névtelen szereplői mégis megszólalnak. Rideg, szinte „csontszáraz" könyv, amelynek legvégén olyan élményről számol be Jünger, amely valódi beavatással ér fel; a tűzkeresztségen átment harcos újjászüle-

tését olvashatjuk páratlan előadásban. A tavaly megjelent *A harc mint benső élmény* ugyanarról a témáról szól, mégis más, mint az *Acélzivatarban*.

Mint címe is jelzi, *A harc mint benső élmény* a harcnak, a háborúnak azokat az aspektusait járja körbe, amelyeket az alany, vagyis a harcos él át, miközben a harcmezőn szembenéz az ellenséggel. A szerző külön fejezetekre bontva tárgyalja a háború aspektusait, jellegzetességeit, s ezeken keresztül láttatja a harc megélésének semmi máshoz nem hasonlítható valóságát. A helyszín az I. világháború, a lövészárkok, a gáztámadások, az első páncélosbevetések, a felőrlő anyagcsaták terepe. Jünger – aki mindkét világháborút végigharcolta –, e minden korábbi viszálykodásnál kíméletlenebb háborún keresztül mutatja be a harc élményét.

„A háború a népek legkomolyabb találkozása. Míg a kereskedelemben és a közlekedésben, versenyeken és kongresszusokon csupán előretolt ékeik érintkeznek egymással, a háborúban minden csapatuk csak egyetlen célt ismer, az ellenséget. Bármilyen kérdések és eszmék is mozgatták a világot, mindig e véres végkifejlet volt a döntő. Noha minden szabadság, minden nagyság és minden kultúra eszmeként, titokban született meg, csupán a háború tartotta fenn, terjesztette el vagy vetett véget neki." Jünger a könyv fejezeteiben a háború élményének olyan mélységeit tárja fel, melynek bejárására korábban még senki nem vállalkozott. Míg az *Acélzivatarban* egy komor, szinte fekete-fehérben elénk táruló, sokszor csaknem statikusnak tekinthető leírás, addig *A harc mint benső élmény* lapjain az ember e legelementárisabb élménye egészen közel kerül hozzánk: megelevenedik, dinamikussá válik, hiszen immáron nem egy meztelen eseménysorral találkozunk, hanem a harc mint olyan lelki, s helyenként már szellemivé emelkedő bemutatásával. E bemutatás azért szorítja vasmarokkal az embert, mert a háború szemléltetése egyszerre húsbavágó – sokszor szó

Ernst Jünger (1895–1998) az első világháborúban szerzett 'Pour le' Mérite' kitüntetéssel

szerint is –, s egyszerre hatol az emberi természet, az emberi valóság mint olyan legmélyébe.

Jünger teljesen lemezteleníti a harc, a háború valóságát; amikor részletezi, hogy a harcmezőn heverő halottak hányféleképpen tudnak feloszlani, annál naturálisabban nem lehetne borzalmakat ecsetelni, másutt – ennek mintegy ellenpontozásaként – a harcot mint örök emberi valóságot mutatja be. *„(…) nem is államférfiak és diplomaták szülik a háborút, ahogy sokan gondolják. Mindez csak külsőleges. A háború igazi forrása mellkasunk mélyéről tör fel, s valamennyi szörnyűség, mely időről-időre elönti a világot, csupán az emberi lélek eseményekben megnyilvánuló tükörképe."* Döntő jelentőségű és fontosságú gondolatok, amelyek ráébreszthetik az embert arra, hogy ne toljuk át másra a felelősséget. Igaz, hogy a politikát a po-

litikusok, államvezetők művelik, azonban a harcmezőn az akarat konkrét valósága, a tűz, amely a harcosból, majd fegyvere csövéből előtör, már abból a mellkasból és szándékból érkezik.

Jünger az első világháborúban részt vett harcos benső életének minden aspektusát feltárja: a rettegést, amely először tölti el az újoncot; az első halott látványát; a szüntelenül dúló harcok okozta fásultságot; a lövészárokbeli „élet" könyörtelenségét; a harcedzett katonák halált megvető bátorságát; a legkiválóbb harcosok (*landsknecht*ek) akcióit, melyek során a halál arcába nevettek; vagy azt, hogy miként tudták rövid időre még a pokol magasra csapó lángjai között is megélni a szerelmet. Jüngernél hitelesebb forrás nincs a háború élményanyagának feldolgozására, amit csak erősít egészen kivételes írói stílusa, prózába foglalt költőisége, szinte misztikus látomásokkal teli, eleven elbeszélése.

Jünger a lelkében, legbensőbb szférájában ragadja meg az embert; egész pontosan azt az embert, aki a tűzvihar kellős közepén éli mindennapjait; aki egy olyan, a sarkaiból kifordult világ szabályaihoz alkalmazkodik, amelyet békés polgári miliőből szemlélve képtelenség megérteni, akár csak megközelíteni. Azt az embert vizsgálja a szerző, akit a harc minden másnál elemibb örök késztetése hevít arra, hogy életének minden energiáját, tüzét, hajtóerejét, gondolatát, érzését, létének abszolút lendületét azzá a nyílheggyé élesítse, amelynek egyetlen célja, hogy megsemmisítse az ellenséget. A legmagasabb porosz kitüntetés, a Pour le Mérite birtokosa nem másokról ír: belülről merít, s ily módon, kivételes éleslátással, emberismerettel, intelligenciával s írói készséggel megáldva, a leghitelesebb forrás a harc mint olyan különböző arcainak lefestésére. E festmény színei mélyvörösben, a vér árnyalataiban áznak, s a szerző, aki sokat időzött a bíborban fürdő harcmezőkön, kivételes erejű műben tárgyalja a (Paradicsomból kizuhant) ember egyik legalapvetőbb mozgatóját.

*A harc mint benső élmény*en kívül aligha létezik mű, mely e témát mélyebben és alaposabban tárgyalná; annak lényegét, a fegyverrel a kézben nehéz terepeken a halállal szembenéző harcost jobban értené. Jüngernél többet, komolyabbat senki nem mondott a háborúról, s a mű színvonalához a kitűnő magyar fordítás is nagyban hozzájárul.

„Az emberi rend annyiban hasonlít a világmindenségre, hogy időről időre el kell égnie ahhoz, hogy újjászülethessen." Így ír Jünger *A márványszirteken* című regényében. A világ már többször elégett, de a szerző újjászületve tért vissza a lövészárkok poklából. *A harc mint benső élmény* ezt az Odüsszeiát mutatja be az olvasónak.

Milán Péter

Ceyda Torun
KEDI. ISZTAMBUL MACSKÁI
Török–amerikai dokumentumfilm, 79 perc
(2016, Termite Films)

I.

„Azt mondják, hogy a macskák tudatában vannak Isten létezésének, míg a kutyák nem. A kutyák azt hiszik, az ember az Isten, de a macskák nem így gondolkodnak. A macskák tudják, hogy az ember csak Isten akaratának közvetítője. Nem hálátlanok – csak bölcsek."

Nem tudjuk, mióta él együtt a házi macska az emberrel, de eredetén és nyilvánvaló gyakorlati hasznosságán túl számunkra sokkal fontosabbak azok a misztériózus valóságok, amelyekkel önmaga létén túlra mutat. Bizonyosan nem véletlen, hogy több hagyományos kultúrában és civilizációban – így Egyiptomban, az ősi Kínában vagy a muszlim világban – kiemelt tiszteletnek örvendtek. Összetett és gazdag szimbolikā-